

Rozhovor prezidenta republiky pro ukrajinskou redakci Rádia Svobodná Evropa

6.6.2022 - Miloš Zeman | Správa Pražského hradu

Pane Prezidente, Vaše hodnocení Ukrajiny se změnilo. Proč se to stalo? Může za to chybná proruská politika, za kterou jste byl kritizován v době před vpádem Ruska na Ukrajinu?

Již několikrát jsem se k tomu vyjádřil. Ruským útokem proti Ukrajině nastala zásadně nová situace, na niž zkrátka reaguji. A ta situace je jasná: jedná se o agresi proti suverénnímu státu.

A co se týče té „chybné proruské politiky“, musíme si uvědomit jedno. Před invazí na Ukrajinu se s Ruskem prostě mluvilo, dělal se s ním obchod, zkrátka jednalo s ním jako s normální zemí. To je úplně přirozené a dělali to tak všichni relevantní evropští i světoví státníci. Co jiného bychom měli s největší zemí světa asi tak dělat?

Navíc já jsem se vždy snažil prosazovat ekonomickou diplomacii, protože se domnívám, že Česká republika jako otevřená, exportní ekonomika má mít dobré vztahy se všemi významnými zeměmi světa. To se samozřejmě netýkalo jenom Ruska. To se týkalo Číny, ale třeba také Izraele a mohl bych pokračovat dalšími zeměmi. Na tom nevidím nic špatného.

Situace se ale zásadně změnila okamžikem ruské agrese na Ukrajině, a když se změní situace, změní se i Váš názor.

Netvařme se ale, prosím, že každý, kdo se dříve nevyjadřoval o Putinovi jako o zločinci, byl úplně mimo, nebo že každý, kdo se s ním snažil normálně jednat, podporoval všechny jeho kroky. Útok na Ukrajinu byl pro mnoho lidí v Rusku i jinde studenou sprchou a já jsem jedním z nich.

Podle Vás, co je zapotřebí podniknout, aby rusko-ukrajinská válka skončila co nejrychleji?

Především je zapotřebí ruskému vedení dále jednoznačně dávat najevo, že podobné jednání je neakceptovatelné. Agrese v Evropě 21. století nemá opravdu co dělat. Dále je zapotřebí zůstat jednotní. Jen jasná a jednotná pozice může být efektivní.

Pak je samozřejmě nutné pokračovat v podpoře Ukrajiny – materiální a politické. Jak víte, Česká republika patří k nejlepším spojencům Ukrajiny a k jejím největším podporovatelům. Na tom máme širokou politickou shodu, což je velmi důležité. Historická paralela o tom, že „u Kyjeva se bojuje za Prahu“, která se v souvislosti s nešťastnými událostmi na Ukrajině dnes často opakuje, je totiž sice poněkud vyčpělá a stala se z ní vyprázdňená fráze, ale bez zbytečného patosu platí, že válka na Ukrajině je skutečně nakonec válkou proti celému Západu a západní demokracii. Je to válka proti světovému řádu, jak ho známe, a týká se nás.

Co ale skutečně povede k co nejrychlejšímu konci války, to opravdu nevím. Obávám se totiž, že jako nejpravděpodobnější scénář se aktuálně jeví tzv. opotřebovací válka. Jedním z logických vyústění této situace by mohlo a mělo být, že ozbrojené střety budou časem nahrazeny diplomatickými vyjednáváním. Podmínkou je ale pozastavení bojů a přímá jednání mezi prezidenty obou zemí. Jenže ono se zdá, že v současné chvíli jsme však diplomatickému smíru stále dost daleko. Obě strany deklarují absolutní cíle, jichž však podle dostupných informací nejsou schopny dosáhnout.

Jsou sankce EU uvalené na Rusko dostatečně funkční? Podle Vás, co v nich chybí a jak by se dalo lépe pomoci Kyjevu?

Sankce proti Rusku jsou rezolutní a bezprecedentní. Na RF bylo uvaleno více než 6 tisíc nejrůznějších sankcí a míra jednoty je obdivuhodná. Je však dobré si uvědomit, že sankce uplatnily, a ruskou agresi na Ukrajině jasně odsoudily, země představující sice 70 % světového HDP, ale jen 30 % světové populace. Navíc se po úvodním šoku podařilo relativně stabilizovat rubl a země má primárně díky kontinuálnímu prodeji plynu a ropy stále finanční rezervu na pokračování války.

Víte, že jsem nikdy nebyl příznivcem ekonomických sankcí. V tomto případě jde ale o jeden z funkčních nástrojů, které jako Evropa stále máme. A na ruskou ekonomiku dopad mají, o čemž svědčí mnohé ekonomické ukazatele.

Nejde však jen o sankce proti Rusku. Měli bychom, vedle jiných ekonomických a finančních opatření, dále pokračovat v otevírání evropského trhu Ukrajině, a samozřejmě vice-versa. Ačkoli si uvědomuji, v jak těžké a tragické době se nyní nacházíme, myslím, že odstraňování bariér a liberalizace v obchodní oblasti mohou být z dlouhodobého hlediska výhodné pro obě strany, Ukrajinu i Evropu.

Podle názoru prezidenta Volodymyra Zelenského vítězství Ukrajiny může podpořit zvýšený počet zbraní. Souhlasíte s tímto názorem ohledně důležité podmínky vítězství Ukrajiny v této válce?

Tak samozřejmě beze zbraní nelze proti agresorovi bojovat. Jistě si Vaši posluchači a čtenáři všimli, že pokud jde o pomoc ve formě dodávek zbraní Ukrajině, patří Česko k nejaktivnějším. Ukrajině jsme již předali materiál v hodnotě více než 3 miliard korun. Také jste asi zaznamenali, že co se principiálního přístupu k Ukrajině týče, máme s premiérem a jeho vládou naprostou shodu, což je obzvláště ve chvílích krize důležité.

Na druhé straně si uvědomuji, že dodávky některých zbraní a vojenského materiálu nejsou ani pro země NATO akceptovatelné. Spojené státy například stále odmítají posílat zbraně, kterými by bylo možné zaútočit na Rusko, teď naposledy například salvové raketomety nebo bojová letadla. Rozumím samozřejmě i této logice. Takže shrnuto, domnívám se, že zbraně Ukrajině určitě ano, ale určitě s dávkou rozumnosti.

Proč pokládáte, že čtyřicetimilionová Ukrajina by neměla vstoupit do NATO a zůstat neutrálním státem?

Pokud vím, tak ani čelní ukrajinští představitelé v této chvíli reálně a fakticky neusilují o vstup do NATO, takže tuto otázku pokládám – alespoň pro teď – za bezpředmětnou. Obecně řečeno, je jasné, že každé rozšiřování NATO probíhá v nějakých geopolitických souvislostech, které je zapotřebí střizlivě a do hloubky vzít v úvahu. Musíme přemýšlet v širším kontextu a s dlouhodobou perspektivou.

Otázka dalšího vojenského statutu Ukrajiny je, resp. byla, pokud mám správné informace, jedním z hlavních témat diplomatických vyjednávání mezi ukrajinskou a ruskou stranou. Předpokládám tedy, že o ní ještě uslyšíme.

I dál berete dočasně anektovaný Krym za „fait accompli“ - hotovou věc?

Vím, kam míříte. Musím se zároveň ale trochu obhájit – když jsem Krym označil za „fait accompli“, řekl jsem to v určité chvíli a pro určité publikum. Nikdy jsem nezpochybňoval, že Rusko Krym

obsadilo v rozporu s mezinárodním právem a že to bylo a je špatně.

Jediné, co jsem tehdy v r. 2017 ve Štrasburku udělal, bylo, že jsem pojmenoval onoho pověstného „slona v místnosti“. Ano, bylo to poněkud nediplomatické a dnes bych takto upřímně na toto téma nemluvil.

Ovšem otázka, kterou jsem se tím ale snažil otevřít, i nadále trvá: Co tedy bude s Krymem? Myslíte, že se jej Rusko vzdá? Já o to vážně pochybuji. A pokud se jej nevzdá, co konkrétně a fakticky udělá Kyjev? Co udělá EU a NATO, tedy samozřejmě kromě toho, že bude možná donekonečna opakovat, že Krym není ruský? Máme odpovědi na tyto dost elementární otázky? To, že si budeme lhát do vlastní kapsy, přece nikomu ani ničemu nepomůže.

Znovu ale opakuji: Krym byl Ruskem anektován v rozporu s mezinárodním právem.

Vy jste se už několikrát viděl a jednal s prezidentem Ruska Vladimírem Putinem. Jednal byste dnes u jednoho stolu s „válečným zločincem“, jak Vladimíra Putina jmenoval prezident USA Joe Biden?

Opakuji, že v době, kdy jsem jednal s V. Putinem, s ním jednali mnozí jiní evropští i světoví státníci. Podívejte se na Německo nebo Francii. Opravdu jim chceme vyčítat, že se Merkelová snažila vést dialog s vládcem země, která zabírá šestinu světa? To je přece absurdní a ti, kdo takto primitivně kritizují, nechápou, o čem je diplomacie. Určitě není jen o silných slovech.

Všichni ti politici včetně mě se snažili prosazovat národní zájmy jejich vlastních zemí. To je přece úplně přirozené.

Dnes si myslím, že Putin opravdu patří před válečný soud. A zároveň před soud ruský, a to za vše, co je s Ruskem ochoten udělat. K invazi na Ukrajinu se Putin rozhodl, přestože musel vědět, co bude následovat, tj. nevyhnutelná odvetná opatření v podobě ekonomických a politických sankcí, které Rusko tvrdě zasáhnou. Fakticky se rozhodl k izolaci Ruska a Rusů. Svoji zemi uvrhl vývojově zpět. To je strašně smutné.

Podle Vás, existuje riziko, že válka se může dostat dál na západ Evropy?

Nevím. Poslední vývoj spíše nasvědčuje tomu, že se boje zakonzervují, zapouzdří v relativně malém území na východě a jihovýchodě Ukrajiny. Ale predikovat je dnes z mnoha důvodů těžké.

Myslím, že každý prognostik musí počítat s existencí jakéhokoli, byť teoretického rizika, a dnes obzvlášť. Nakolik je ale opravdu reálné, že ruské vojenské strategie počítají s možností útoku na státy západně od ukrajinských hranic, to skutečně nevím.

Vím ale jedno. Pokud by Rusko zaútočilo na členský stát NATO, znamenalo by to, že se vzdává své vlastní existence. Zcela určitě by totiž následoval odvetný úder Severoatlantické aliance a bohužel jaderná válka. Rusko by tím rozpoutalo tragédii nejen pro sebe, ale pro celý svět.

Česká republika přijala už tisíce uprchlíků z Ukrajiny. Je Česko připraveno přijmout novou vlnu ukrajinských uprchlíků v případě, že by došlo k zostření války?

Myslím, že česká veřejnost projevila bezprecedentní solidaritu s ukrajinskými válečnými uprchlíky. Rozumím tomu, Ukrajinci jsou opravdu uprchlíci před válkou. Jde převážně o ženy a děti, protože muži bojují doma. Navíc spadají do našeho kulturního okruhu, nejen jazykově, ale například i kulturně, nábožensky a podobně.

Jsem pravidelně informován o počtech uprchlíků z Ukrajiny, o počtech vydaných víz, pokrytých pracovních příležitostí a tak dále. Myslím, že trend je jasný – počty příchozích se snižují a v tuto chvíli nic nenasvědčuje tomu, že se to bude měnit.

Češi již dokázali, že pokud jde do tuhého, jsou ochotni pomoci nejen materiálně. Jednota a shoda v široké společnosti i politické reprezentaci je úžasná a téměř dojemná, byť má – nejen u nás – silně euforický, a tudíž dočasný charakter. Únava z války a jejích následků je však nevyhnutelná, a s tím musíme počítat.

Máme ale společný zájem: odolat výzvě, které ruská agrese představuje. Válka nám ukazuje, jak důležitá je pragmatická, věcná, racionální politika, kterou bohužel sami oslabujeme kádrováním, politikařením nebo bombastickými mediálními výroky. Na Ukrajině jde ale o mnohem víc, než „jen“ o Ukrajinu.

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-ukrajinskou-redakci-radia-svobodna-evropa-16459>